

پژوهش‌های بی‌استفاده

یادداشت مدیریت اطلاعات

فصلنامه علمی پژوهشی
پژوهشنامه پردازش و مدیریت اطلاعات
پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران
شاپا(چاپی) ۸۲۲۳-۲۲۵۱
شاپا(الکترونیکی) ۸۲۳۱-۲۲۵۱
نمایه در LISA، SCOPUS و ISC
<http://ijim.irandoc.ac.ir>
دوره ۲۸ | شماره ۴ | صص ۸۳۰-۸۲۹
تابستان ۱۳۹۲

دانالد کیس (Case 2007,323) در کتاب معروفش که مروری است بر پژوهش‌های حوزه رفتار اطلاعاتی در نقد بیش از ده هزار تحقیقی که تا کنون در این حوزه انجام شده می‌گوید که اکثر این پژوهش‌ها بی‌استفاده یا به عبارتی بی‌خاصیت هستند و امروزه پژوهش‌ها چنانند که گویی عالمانه‌تر بودن یک مطالعه مترادف با بی‌خاصیت‌تر بودن آن است.

به جز علوم محض و پایه که کنجکاوی، پیشبرد مرزهای دانش و ارتقاء شناخت ما از جهان پیرامون، انگیزه پیشران پژوهش در آنهاست، در سایر حوزه‌ها پژوهش در آغاز معمولاً با کاربرد خاصی در ذهن پژوهشگران آغاز شده است. به عنوان مثال در حوزه رفتار اطلاعاتی، ابتدا کتابداران و مسئولان اطلاع‌رسانی به قصد بهبود خدمات خود شروع به مطالعه نیاز و رفتار اطلاعاتی کاربران نمودند. اما به مرور که پژوهش‌ها جنبه آکادمیک پیدا کردند، آن علت و فلسفه اصلی فراموش شد.

در بسیاری از مقالات در قسمت ضرورت پژوهش، توجه اصلی که نویسندگان ارائه می‌کنند این است که این پژوهش به دانش ما از فلان حوزه اضافه می‌کند. اما آیا واقعاً این کافی است. نهایتاً با این دانش انباشت شده حاصل از پژوهش‌های متعدد قرار است چه کاری انجام شود. آیا پژوهشگر نباید نگاهی عمیق‌تر و دغدغه‌ای جدی‌تر نسبت به ضرورت انجام کارش و کاربرد نهایی آن داشته باشد. نقد کیس البته همانطور که خود او نیز اشاره کرده به پژوهش‌های بسیاری از حوزه‌های دیگر علوم اجتماعی نیز وارد است و درصد کمی از پژوهش در هر رشته‌ای، سودمند است. در عین حال این مسئولیت جامعه علمی از نویسنده گرفته تا داور مجله و سردبیر است که به این مسئله اهمیت بیشتری بدهند و هر چیزی را به صرف «علمی» بودن روانه چرخه ارتباطات علمی رسمی نکنند.

یکی از دلایل دور شدن پژوهش‌ها از سودمندی، دور شدن جامعه دانشگاهی از فضای حرفه‌ای و عملیاتی است. این فاصله آنقدر زیاد شده است که دیگر حتی در تصویب پژوهش‌ها در دانشگاه (به عنوان مثال پروپوزال‌های دانشجویی) تنها به ملاک‌های علمی بودن توجه می‌کنیم و کمتر به سودمندی و کاربرد پژوهش می‌پردازیم.

اگر چه همیشه گفته می‌شود که در حوزه پژوهش، درصد کوچکی را نیز باید به کسانی اختصاص داد که تنها از روی کنجکاوی به بررسی مطلبی درخور مطالعه می‌پردازند، بدون اینکه کاربرد خاصی برایش متصور باشند. اما نهایتاً باید به خاطر داشت که در حوزه‌های کاربردی نظیر علم اطلاعات یکی از ملاک‌های اصلی تصویب ابتدایی و ارزیابی نهایی پژوهش، باید کاربرد آن باشد. در غیر این صورت، انجام پژوهش معنایی جز هدر دادن منابع گرانقیمت و کمیاب ندارد.

حمیدرضا جمالی مهموئی

عضو هیئت تحریریه پژوهشنامه پردازش و مدیریت اطلاعات

منبع

Case, D. O. 2007. Looking for Information: A Survey of Research on Information Seeking, Needs, and Behavior, Amsterdam: Elsevier. 2nd ed.